

ACTIVITATEA POLITICĂ A REGELUI MIHAI*

Ioan SCURTU*

Regele Mihai a domnit de două ori: între iunie 1927 și iunie 1930, când, fiind minor, a fost tutelat de o Regență, și între septembrie 1940 și decembrie 1947**.

Prima dată a ajuns rege datorită faptului că moștenitorul de drept, principele Carol (tatăl său) a renunțat la această calitate în decembrie 1925. Mai renunțase de două ori (în 1918 și 1919), fapt ce l-a determinat pe regele Ferdinand să taie „creanga putredă” din arborele dinastiei. Hotărârea sa a fost confirmată de Consiliul de Coroană la 31 decembrie 1925 și de Adunarea Națională Constituantă, la 4 ianuarie 1926. Articolul 77 din Constituția adoptată în 1923 stabilea: „Puterile constituționale ale regelui sunt ereditare în linie coborâtoare directă și legitimă a Majestății Sale regelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, din bărbat în bărbat prin ordinul de primogenitură și cu exclusiunea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor”¹. Ca urmare a renunțării principelui Carol, fiul său Mihai, coborâtorul direct și legitim, în ordinea de primogenitură bărbătească a dinastiei domnitoare a devenit moștenitorul de drept al Coroanei. Articolul 83 din Constituție prevedea: „Regele, în viață fiind, poate numi o Regență, compusă din trei persoane, care, după moartea regelui, să exercite prerogativele regale în timpul minorității succesorului Tronului”. De pe această bază, tot la 4 ianuarie 1926, s-a adoptat legea prin care se primea Regența alcătuită din principele Nicolae, patriarhul Miron Cristea și juristul Gheorghe Buzdugan.

Ca urmare a morții regelui Ferdinand, la 20 iulie 1927, principele Mihai a devenit rege, prerogativele suveranului fiind exercitate de Regență. Având doar 6 ani, Mihai I nu a putut depune jurământul, în formula prevăzută de Constituție: „La suirea pe Tron, el [regele] depune mai întâi în sânul Adunărilor întrunite următorul jurământ: <Jur a păzi Constituțiunea și legile poporului român, a

* Prof. univ. dr., Președintele Societății de Științe Istorice din România

** Vezi, pe larg, Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866 – 1947)*, vol. IV. *Mihai*, București, Editura Enciclopedică, 2001, 242 p.

¹ „Monitorul oficial”, nr. 282 din 29 martie 1923

menține drepturile lui naționale și integritatea teritoriului>" (art. 82).

Fiind doar un copil, regele nu putea participa la adoptarea unor decizii politice (acestea reveneau Regenței), dar era adus la unele festivități: deschiderea lucrărilor Parlamentului, defilarea din ziua de 10 Mai etc. Preocuparea sa de bază era conducerea și repararea mașinilor, îndeletniciri pentru care avea un real și preoce talent.

În seara zilei de 6 iunie 1930, principele Carol a sosit inopinat în România, cu intenția fermă de a ocupa tronul părintesc. Regele Mihai avea să-și amintească: „Mama a fost cea care a venit să mă anunțe că tatăl meu se întorsese. Îmi amintesc că era în mod vizibil foarte tulburată. Mama ceruse în mod imperios să nu fiu eu acela care merge înaintea lui, ci el să vină la rege. A venit deci în casa noastră. Îmi amintesc ca și cum s-ar fi întâmplat ieri [relatarea este din 1990]. Se aflau acolo unchiul meu – prințul regent Nicolae, mătușa mea – principesa Elisabeta, și mama mea, adunați toți în salon. Mama privea pe fereastră, într-o stare de agitație extremă. Deși stătea cu spatele la mine, știam că plânge. Iar acolo, așezat călare pe un scaun, se afla un bărbat pe care nu-l cunoșteam. Înalt, arătos, cu o mustață scurtă. Era tatăl meu. M-a privit îndelung, apoi s-a ridicat în picioare și m-a luat în brațe, strângându-mă foarte tare. Mă simțeam prizonierul lui. Aș fi vrut să scap, eram foarte stânjenit deoarece, în timp ce mă strângea în brațe, eu întorceam capul spre mama care plângea pe tăcute”².

La 8 iunie 1930, Parlamentul³ a decis anularea legilor din 4 ianuarie 1926, astfel că principele Carol redevenea moștenitorul tronului. Printr-o lege adoptată în aceeași zi, regele detronat a primit titlul de „Mare Voievod de Alba Iulia”. A urmat ceremonia de depunere a jurământului de către regele Carol al II-lea, în formula prevăzută de Constituție.

Principesa Elena divorțase de principele Carol în iulie 1928, iar cei doi nu acceptau ideea refacerii căsătoriei. Elena Lupescu, amanta lui Carol, a revenit în țară la 12 august 1930, iar principesa Elena a fost nevoită să se stabilească în străinătate, la Florența. Datorită acestei situații, principele Mihai a trebuit să facă „naveta” la Florența, pentru a fi timp de câteva luni pe an alături de mama sa. Regele Carol al II-lea a înființat o clasă de elevi la Palat, unde fiul său a parcurs școala primară și liceul, examenul de bacaluareat fiind promovat în iunie 1940. În același timp, Marele Voievod a făcut o pregătire militară, devenind ofițer superior al armatei române. De asemenea, el a participat la diferite festivități alături de tatăl său, la partide de vânătoare, dar marea lui pasiunea a rămas automobilismul. Viața politică nu-l interesa, dar nici Carol al II-lea nu s-a preocupat să-l țină la curent cu problemele de stat.

Ca urmare a pierderilor teritoriale din vara anului 1940, situația regelui devenise critică. El a fost nevoit să apeleze la generalul Ion Antonescu, pe care l-a numit în ziua de 5 septembrie în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri,

²*Majestatea Sa Regele Mihai al României, O domnie întreruptă*. Convorbiri cu Philippe Viguié Desplaces, București, Editura Libra, 1995, p. 43

³Vezi, pe larg, „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 42, ședința din 8 iunie 1930

investit cu „depline puteri pentru conducerea statului român”⁴. În aceeași zi a fost suspendată Constituția și a fost dizolvat Parlamentul. În noaptea de 5/6 septembrie, Antonescu i-a cerut lui Carol să abdice, fapt ce a creat la Palat o stare extrem de tensionată și confuză. Când Marele Voievod a întrebat ce se întâmplă, tatăl său, „nervos și pe un ton tăios, a refuzat să-i răspundă”⁵. În dimineața zilei de 6 septembrie, Carol al II-lea a semnat un manifest în care aprecia: „Azi, zile de vitregie nespuse îndurerează țara, care se găsește în fața unor mari primejdii. Aceste primejdii vreau, din marea mea dragoste pentru acest pământ în care am fost născut și crescut, să le înlătur trecând astăzi fiului meu, pe care știu cât de mult îl iubiți, grelele sarcini ale domniei”⁶. Prin această formulă, Carol lăsa deschisă formula revenirii sale la tron și avea să scrie: „N-am făcut decât o delegație, fără a abdica în mod formal”⁷.

Generalul Antonescu a semnat imediat un decret-lege în care se afirma că: „Având în vedere actul de abdicare a M.S. regelui Carol al II-lea”, succesiunea la tron revenea Marelui Voievod Mihai. În consecință, acesta a fost invitat să depună jurământul. Când a semnat aghiotanul, Mihai încă dormea, iar după ce a pus receptorul la ureche i s-a comunicat: „Majestatea Voastră este chemată la orele zece în Sala Tronului, pentru a depune jurământul de încoronare”⁸.

S-a conformat solicitării primite, coborând în Sala Tronului, unde se aflau doar trei persoane oficiale: generalul Ion Antonescu – Conducătorul Statului, Nicodim–Patriarhul României și D.Gh. Lupu – primul președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție. Marele Voievod a depus jurământul într-o formulă nouă, dictată de Antonescu: „Jur credință națiunii române. Jur să păzesc cu sfîntenie legile statului. Jur să păzesc și să apăr ființa statului și integritatea teritorială a României. Așa să-mi ajute Dumnezeu”⁹. Datorită situației României din acel moment, noul rege nu a putut depune jurământul în fața Parlamentului, fapt ce-l va determina pe Carol al II-lea să conteste legitimitatea urcării pe tron a fiului său.

Primul decret semnat de regele Mihai a fost cel privind investirea generalului Antonescu, președintele Consiliului de Miniștri, cu depline puteri pentru conducerea statului român. Biograful său, Arthur Gould Lee, referindu-se la acest moment, scria: „El era regele, dar cu toate acestea nu știa ce trebuie să facă, căci nu fusese niciodată instruit în privința relațiilor dintre Coroană și capul sau membrii guvernului. Mai mult decât atât, nu cunoștea numele majorității miniștrilor săi”¹⁰.

Asumându-și răspunderea conducerii statului, generalul Antonescu era ferm hotărât să nu îngăduie implicarea regelui în luarea deciziilor. În ședința

⁴ „Monitorul oficial”, nr. 205, din 5 septembrie 1940

⁵ Arthur Gould Lee, *Coroana contra secera și ciocanul. Povestea regelui Mihai al României*, București, Editura Humanitas, 1998, p. 14

⁶ „Monitorul oficial”, nr. 206 bis, din 6 septembrie 1940

⁷ Carol al II-lea, regele României, *Însemnări zilnice*, vol. III, București, Editura Scripta, 1998, p. 303

⁸ Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 13

⁹ „Monitorul oficial”, nr. 206 bis, din 6 septembrie 1940

¹⁰ Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 18

Consiliului de Miniștri din 7 septembrie 1940, el declara: „Palatul nu se amestecă în nici o problemă a statului și acel ministru sau funcționar al statului ce va fi prins de mine [că întreține legături cu regele] va fi destituit imediat și sancționat”. În opinia sa, regele era doar „un simbol și nu are dreptul să se amestece în conducerea statului”¹¹. Regele Mihai avea să mărturisească: „Antonescu luase în mâinile lui treburile țării, iar eu devenisem un figurant”. Și-a stabilit reședința la Sinaia, împreună cu regina-mamă Elena. „Nu mă duceam în București decât din rațiuni oficiale, atunci când mă convoca Antonescu. <Convoca>, acesta este cuvântul”. Conducătorul statului îi trimitea pentru semnat unele decrete regale, între care cel din 14 septembrie 1940, când România a fost proclamată Stat Național-Legionar. Regele a ținut să întărească semnătura sa printr-o telegramă adresată lui Antonescu: „Legiunea subordonându-se azi hotărât acțiunii de refacere a țării pe care domnia voastră ați pornit-o, vă felicit, domnule general și vă urez, atât domniei voastre personal, cât și Mișcării Legionare completă reușită pentru binele românismului”¹². Peste câteva luni, după înfrângerea rebeliunii legionare din ianuarie 1941, regele a semnat decretul prin care se anula decretul din 14 septembrie 1940.

La 10 mai 1941, Ziua Națională a României, prin decret semnat de Ion Antonescu, regele Mihai a fost înălțat la gradul de mareșal, bastonul fiindu-i înmănat de conducătorul statului¹³. Nici calitățile militare, nici vârsta, nici activitatea concretă nu justificau acceptarea unei asemenea demnități, dar Antonescu aspira el însuși la gradul de mareșal și își pregătea astfel terenul.

După propria sa mărturisire, Mihai a aflat, în ziua de 22 iunie 1941, de la radio Londra (B.B.C.), în timp ce se plimba cu automobilul, împreună cu regina-mamă, că țara sa intrase în război¹⁴. A simțit nevoia să-i trimită urgent o telegramă lui Antonescu: „În clipa când trupele noastre trec Prutul și codrii Bucovinei pentru a reîntregi sfânta țară a Moldovei lui Ștefan cel Mare, gândul se îndreaptă către domnia voastră domnule general și către ostașii țării”¹⁵. În ziua de 21 august 1941, regele a semnat decretul prin care „Pentru servicii aduse patriei și tronului pe câmpul de bătaie”, generalul Antonescu era avansat la gradul de mareșal¹⁶. În timpul războiului, regele a făcut, la solicitarea lui Antonescu, câteva vizite pe front, prilej cu care a decorat mai mulți ostași pentru actele lor de bravură.

Mihai I nu era interesat de evoluția evenimentelor politice și militare. Preluând, la 29 martie 1944, postul de șef al Casei Militare a Regelui, generalul Sănătescu, nota: „Văd că am o misiune grea. Mai întâi, regele este foarte tânăr, de-abia are 21 de ani. Constat că este străin de treburile statului, nu din vina sa, ci din

¹¹ *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri: Guvernarea Antonescu, vol. I (septembrie – decembrie 1940)*. Ediție Marcel-Dumitru Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Florin Popovici, București, Arhivele Naționale ale României, 1997, pp. 2 - 3

¹² „Universul” din 8 octombrie 1940

¹³ Arh. N. I. C., fond Casa Regală. Mihai I, dos. 10/1940, f. 33

¹⁴ Arthur Gould Lee, *op. cit.*, pp. 46 - 47

¹⁵ „Universul” din 23 iulie 1941

¹⁶ „Monitorul oficial”, nr. 200 din 24 august 1941

vina mareșalului, care nu l-a pus la curent cu nimic. Este mult de lucru, așadar". Sănătescu a discutat cu regina-mamă despre „necesitatea ca regele să se pregătească mai mult în vederea îndeplinirii sarcinii ce-i revine ca rege, și pe care eu o văd venind în curând. Ar trebui să ia și lecții de dicțiune, pentru a vorbi cât mai clar, și să se obișnuiască a ține cuvântări. Regelui îi plac vânătoarea, mecanica și motoarele, dar asta e prea puțin pentru un rege. Eu nu pot să-i fac un program de activitate, pentru a nu avea aerul că, abia venit, am și început cu inovațiile. Am rugat-o pe regină ca toate să aibă aerul că pornesc de la ea; regele ține foarte mult la mama sa, așa că va asculta de sugestiile ei”¹⁷.

Regina-mamă Elena, tinerii aflați la Curtea Regală (mai ales Ion Mocsony-Stârcea), liderii partidelor istorice (Iuliu Maniu, Constantin I.C. Brătianu), precum și cei ai PCR și PSD (Lucrețiu Pătrășcanu și Constantin Titel Petrescu) au reușit să-l convingă pe Mihai I să iasă din pasivitatea în care se complăcea și să acționeze pentru scoaterea României din război. Regele a participat la unele discuții privind formarea noului guvern, dar nu s-a ajuns la nici un rezultat, deoarece Iuliu Maniu a declinat oferta de a-și asuma răspunderea conducerii acestuia.

În ziua de 23 august 1944, în cadrul unei discuții avute la Palatul din Calea Victoriei, Mihai i-a cerut lui Ion Antonescu să semneze imediat armistițiul, dar acesta a refuzat. Ca urmare, regele i-a comunicat decizia de a-l demnitate din funcția de conducător al statului, iar în clipele următoare o echipă de militari l-au arestat pe mareșal, precum și pe Mihai Antonescu, aflat și el în audiență. În seara aceleiași zile, s-a difuzat la radio o *Proclamație către țară*¹⁸, prin care regele anunța ieșirea României din alianța cu Puterile Axei, încetarea războiului împotriva Națiunilor Unite, formarea unui guvern de unitate națională și sfârșitul dictaturii. Vestea a fost primită cu satisfacție de întreaga țară, inclusiv de armata română. Prin actul de la 23 august s-a evitat transformarea României în teatru de război, s-a asigurat trecerea acesteia de partea Națiunilor Unite și revenirea la un regim democratic. Gestul regelui a fost apreciat de liderii statelor învingătoare în război, apreciind că astfel s-a grăbit înfrângerea Germaniei. Pentru actul său de la 23 august, Mihai I a fost decorat de Prezidiul Sovietului Suprem al URSS cu Ordinul „Victoria”, în iulie 1945¹⁹, și de președintele SUA cu „Legiunea de Merit”, în mai 1947²⁰.

Realitatea a demonstrat că lovitura de stat de la 23 august s-a desfășurat sub semnul improvizației și al confuziei: a fost încropit un guvern condus de generalul Sănătescu; fostul conducător al statului a fost lăsat în seama unei „gărzi patriotice”, aparținând PCR, fiind apoi preluat de sovietici; conducerea armatei a fost încredințată generalului Mihail, trecut în rezervă de Antonescu în septembrie 1940; decretul constituțional prin care se asigura legalitatea noului

¹⁷ Constantin Sănătescu, *Jurnal*, București, Editura Humanitas, 1993, pp. 126 - 127

¹⁸ „România liberă” din 24 august 1944

¹⁹ „Scânteia” din 9 iulie 1945

²⁰ „Adevărul” din 13 mai 1947

regim a fost publicat abia la 2 septembrie etc. Dar cel mai grav a fost faptul că, prin proclamația regală, se anunța: „România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii”, drept care românii erau îndemnați: „Primiți pe soldații acestor armate cu încredere. Națiunile [Unite] ne-au garantat independența țării și neamestecul în treburile noastre interne”. Acestea firmări erau absolut false și au provocat României mari daune umane și materiale. Armistițiul s-a încheiat abia la 12 septembrie 1944, iar până atunci sovieticii – ca și englezii și americanii – au continuat să considere România un stat inamic. Armata Roșie a procedat la ocuparea țării, la dezarmarea trupelor române, luând circa 150.000 de prizonieri. În mod cert, a existat o mare discrepanță între dorința regelui, susținut de partidele care alcătuiseră Blocul Național Democrat, la 20 iunie 1940 (PNȚ, PNL, PSD și PCR), și realitatea concretă: la 23 august, România nu numai că nu și-a dobândit independența, dar a devenit o țară ocupată de sovietici.

Liderii PNȚ și PNL și-au pus mari speranțe în sprijinul SUA și al Marii Britanii, neștiind sau neputând să creadă că între marile democrații occidentale și URSS exista o înțelegere privind împărțirea sferelor de influență, iar România se afla în spațiul rezervat Kremlinului.

Principalul instrument politic al sovieticilor în România a fost PCR, care a pornit o amplă ofensivă pentru cucerirea puterii. La 6 martie 1945, sub presiunea manifestațiilor populare inițiate de PCR prin Frontul Național Democrat și a intervenției brutale a comisarului sovietic A.I. Vișinski, regele a acceptat guvernul propus de dr. Petru Groza, care a marcat o schimbare a regimului politic din România. Din acel moment, PCR a devenit principala forță de guvernământ, direcționând România pe făgașul impus de Kremlin.

În zilele de 17 iulie – 2 august 1945, a avut loc Conferința de la Potsdam, la care liderii SUA, Marii Britanii și URSS au hotărât că vor încheia tratate de pace cu guvernele democratice recunoscute de Marile Puteri. La 6 august, Uniunea Sovietică a hotărât să stabilească relații diplomatice cu România, dar SUA și Marea Britanie au anunțat că nu recunosc guvernul Groza, deoarece avea un caracter nedemocratic.

Sfătuit de reprezentanții americani și englezi la București, precum și de Iuliu Maniu și Constantin I.C. Brătianu, regele a decis să acționeze pentru schimbarea guvernului. În ziua de 20 august, el i-a cerut lui Groza „să-l ajute” pentru constituirea unui cabinet pe care SUA și Marea Britanie să-l recunoască. Deoarece Groza nu a dat curs acestei solicitări, la 21 august regele s-a adresat guvernelor englez, american și sovietic cu „rugăminte de a interveni”. Până la rezolvarea situației, Mihai a decis să întrerupă legăturile cu guvernul Groza, intrând în grevă²¹.

Sprijinit de sovietici, acest guvern și-a continuat activitatea ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. La 6 septembrie 1945, când s-au împlinit 5 ani de la

²¹ Vezi, pe larg, Dinu C. Giurescu, *Imposibila încercare. Greva regală din 1945. Documente diplomatice*, București, Editura Enciclopedică, 1999

urcarea lui Mihai pe tron, presa guvernamentală a publicat articole elogioase la adresa acestuia, iar primul ministru Petru Groza și vicepreședintele Consiliului de Miniștri Gheorghe Tătărescu i-au trimis o telegramă de felicitare. În ziua de 8 noiembrie – de Sfinții Mihail și Gavril –, membrii guvernului au participat la *Te-deumul* de la Patriarhie, iar „*Scânteia*” și „*România liberă*” au subliniat rolul suveranului la 23 august 1944, când s-a aflat „alături de popor”. Pe de altă parte, în aceeași zi, partidele istorice au încurajat organizarea unei manifestații de protest împotriva „guvernului nedemocratic” prezidat de Petru Groza și de susținere a regelui Mihai. Manifestația a prilejuit o confruntare violentă între oponenții și susținătorii guvernului, în urma căreia s-au înregistrat 9 morți și mai mulți răniți²². În tot acest timp, regele s-a aflat la Sinaia, unde, alături de vechile sale pasiuni (automobilismul și vântoarea), și-a găsit altele noi: câinii de rasă și fotografia artistică.

La Conferința miniștrilor de Externe ai SUA, Marii Britanii și URSS, desfășurată la Moscova în zilele de 16 – 20 decembrie 1945, s-a discutat și situația din România. Cele trei guverne au decis să dea „sfatul” cerut de rege și anume ca în cabinetul prezidat de dr. Petru Groza să intre câte un membru al PNT și PNL, iar guvernul să organizeze alegeri parlamentare „libere și nestingerite”, la care să participe toate „partidele democratice și antifasciste”²³. Pe această bază, la 7 ianuarie 1946, Mihai a restabilit legăturile cu guvernul. La rândul lor, SUA și Marea Britanie au recunoscut, în ziua de 5 februarie 1946, guvernul prezidat de Petru Groza. În *Jurnalul* său, Constantin Sănătescu aprecia că Uniunea Sovietică „și-a impus voința” și conchidea: „În definitiv, dacă era vorba ca anglo-americanii să cedeze, apoi era bine ca la 21 august 1945 să ne fi lăsat în pace și să nu fi îndemnat pe rege la o rezistență care se vede că a fost inutilă și a stricat relațiile regelui cu Rusia și cu partidele de stânga”²⁴.

După experiența grevei sale, regele a evitat să mai meargă pe linia confruntării cu guvernul și a refuzat sistematic să dea curs sugestiilor formulate de Maniu și Brătianu. Pentru a sublinia noua sa orientare, regele a semnat la 26 ianuarie 1946, decretul-lege vizând ridicarea unui monument în București „pentru glorificarea eroilor Armatei Sovietice care și-au dat viața pentru eliberarea țării noastre” și care să constituie un „simbol al veșnicei noastre prietenii cu URSS”²⁵. Monumentul a fost dezvelit în ziua de 10 mai 1946, în prezența regelui, membrilor guvernului, mareșalului sovietic Tolbuhin și a altor oficialități. În același spirit, la 26 mai 1946, Mihai a semnat decretul pentru decorarea lui Petru Groza cu „*Ordinul Serviciul Credincios*”, în gradul de Colan, pentru realizările guvernului instalat la 6 martie 1945. Regele a semnat toate decretelor elaborate de guvern, inclusiv cel privind legea electorală, care avea un evident caracter anticonstituțional, deoarece desființa Senatul, una din cele două Camere prevăzute de legea fundamentală din 1923.

²² 1945. *România. Viața politică în documente*. Coordonator Ioan Scurtu, București, Arhivele Statului din România, 1994, pp. 391 - 427

²³ „*Ardealul*” din 29 decembrie 1945

²⁴ C. Sănătescu, *Jurnal*, p. 156

²⁵ „*Monitorul oficial*”, nr. 23 din 28 ianuarie 1946

La sugestia guvernului, regele nu a făcut uz de dreptul său de amnistie în privința mareșalului Antonescu și a altor trei colaboratori ai săi, care au fost executați în ziua de 1 iunie 1946. Diplomatul american Schuyler aprecia că societatea bucureșteană a rămas „consternată de execuție. Se pare că aproape toți se așteptau ca regele să comute toate sentințele în ultima clipă”, dar că „el a considerat că recomandarea guvernului reprezintă în întregime atitudinea Uniunii Sovietice și, prin urmare, nu a avut de ales și s-a conformat”²⁶. Desigur, dacă regele ar fi dorit cu adevărat să-l salveze pe Antonescu, sau măcar să demonstreze că nu era de acord cu uciderea mareșalului, avea o cale de ales și anume abdicarea. Astfel, oficialitățile de la București, precum și Kremlinul, ar fi fost puse într-o situație delicată, iar opinia publică ar fi luat act de un asemenea gest cu urmări imprevizibile. Dar regele a preferat să rămână la remorca guvernului și a sovieticilor.

O atitudine similară a adoptat și față de rezultatul alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946. Partidele Național-Țărănesc, Național-Liberal, Social-Democrat Independent au contestat vehement rezultatele oficiale, cerând anularea acestora și organizarea de noi alegeri. Maniu și Brătianu au căutat să-l determine pe rege să nu participe la deschiderea lucrărilor Adunării Deputaților. Potrivit unor relatări, Maniu i-ar fi spus: „Majestate, dacă te duci să deschizi acest Parlament, acesta va fi și cel care te va detrona și nu mai poți spune că n-a fost poporul care te-a detronat”²⁷. Regele nu a urmat aceste sfaturi, iar în ziua de 1 decembrie a citit mesajul de deschidere a lucrărilor Adunării Deputaților, în care afirma: „Sunt fericit să mă găsesc în mijlocul reprezentanților țării, întruniți astăzi pentru întâia oară, după o îndelungată întrerupere a vieții parlamentare”²⁸.

Mihai I a semnat toate legile adoptate de Adunarea Deputaților, inclusiv cea pentru etatizarea Băncii Naționale a României (decembrie 1946) și pentru înființarea și funcționarea Oficiilor Industriale, prin care se permitea intervenția statului în întreprinderile particulare (mai 1947).

Ministerul de Interne a declanșat, încă de la începutul anului 1947, o amplă represiune împotriva adversarilor regimului, mai ales din rândurile PNȚ și PNL. Liderii acestor partide au cerut regelui, în repetate rânduri, să intervină. La 20 mai 1947, Constantin I.C. Brătianu i-a transmis un memoriu în care aprecia: „Suveranul, pentru îndeplinirea menirii sale constituționale, trebuie să considere guvernul Groza ca un simplu guvern de giranți, să nu mai semneze nici o lege cu scopul de a aduce modificări esențiale în structura politică și economică a țării și să facă apel la cele trei Mari Puteri spre a găsi formula unui guvern în măsură a reprezenta voința și aspirațiile reale ale țării”²⁹. Dar regele se convinsese că asemenea intervenții erau zadarnice, astfel că nu a dat curs sugestiilor primite.

La 14 iulie 1947 a fost arestat un grup de fruntași ai PNȚ, sub pretextul că a încercat să fugă din țară pentru a crea un guvern ostil celui existent; a urmat dizolvarea acestui partid la 29 iulie și trimiterea în judecată a fruntașilor săi. Procesul

²⁶ C.V.R. Schnyler, *Misiune dificilă. Jurnal (28 ianuarie 1945 – 20 septembrie 1946)*, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 335

²⁷ *Un martor al istoriei. Emil Ghilezan de vorbă cu Adrian Niculescu*, București, Editura All, 1998, p.151

²⁸ „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 1, ședința din 1 decembrie 1946, p. 1

²⁹ 1947. *România. Viața politică în documente*. Coordonator Ioan Scurtu, București, Arhivele Statului din România, 1994, p. 160

s-a judecat în perioada 29 octombrie – 4 noiembrie 1947 și s-a încheiat cu aspre condamnări (Iuliu Maniu și Ion Mihalache la temniță grea pe viață). Regele nu a intervenit pentru exercitarea dreptului său constituțional de amnistie în materie politică.

Membrii guvernului evitau să-l informeze pe rege despre activitatea lor, căutând să-l țină cât mai departe de activitatea concretă. Arthur Gould Lee avea să scrie: „Deși două sau trei zile pe săptămână erau destinate întrevederilor cu miniștrii, sfera discuțiilor a început să se reducă progresiv și nu odată i s-a raportat că nu era nimic de discutat”³⁰. La 6 noiembrie, regele a semnat decretul prezentat de dr. Petru Groza pentru numirea lui Vasile Luca în funcția de ministru de Finanțe și a Anei Pauker în cea de ministru de Externe, act ce marca consolidarea pozițiilor PCR în guvern, ca urmare a înlăturării grupării Tătărescu.

Neimplicându-se în viața politică, regele avea timp liber, drept care se ocupa cu vânătoarea, făcea fotografii și se plimba cu mașina, însoțit de mama sa. O bună parte din timp și-o petrecea la Săvârșin, unde zbura cu avionul, experimentând mai multe tipuri de aparate (între care și pe cel primit cadou de la I.V. Stalin). Avea 26 de ani, astfel că, atât regina-mamă, cât și președintele Consiliului de Miniștri, apreciau că era timpul să se căsătorească. Potrivit obiceiului său, Groza se prezenta la rege jovial și gata să-i dea sfaturi. Odată i-a spus: „Credeți-mă, veți avea o soție dragălașă și veți fi fericit, sunt sigur. Veți avea o familie frumoasă și cinci copii”³¹. Regina-mamă trimitea scrisori la diferite curți regale, unde erau fete de măritat și primea din partea acestora confirmarea și poza respectivelor principese. Era primul pas spre cunoașterea tinerilor.

Prilejul unei relații directe s-a ivit la mijlocul lunii noiembrie 1947, când Mihai a participat la căsătoria principesei Elisabeta, moștenitoarea Coroanei Marii Britanii. La Londra a cunoscut-o pe Ana de Bourbon Parma, cu care a decis să se însoare. Folosind ocazia prezenței sale la acest eveniment, regele a discutat cu mai mulți lideri politici situația din România. Rezultatele au fost dezamăgitoare; el avea să relateze că s-a întâlnit și cu ministrul britanic de Externe: „Timp de peste două ore, mama mea și cu mine i-am povestit toate evenimentele din ultimele luni. L-am întrebat atunci ce intenționează să facă pentru a ne veni în ajutor. <Nu vreau să vă las speranțe deșarte. Anglia nu este în măsură să facă nici cel mai mic lucru pentru dumneavoastră>. Un răspuns dur, dar care avea meritul sincerității”³².

A revenit în țară, unde a avut, la 22 decembrie, o discuție cu Petru Groza. Regele i-a relatat despre întâlnirea sa cu Ana, care-i era „foarte dragă”, dar că regina-mamă avea „ambii mai mari”, zicând că aceasta era „cam săracă”. L-a rugat pe primul ministru să fie alături de el și s-o convingă pe regina-mamă. Regele avea să-și amintească faptul că, în timpul discuțiilor, Groza „a strecurat, într-o conversație vădit anodină, mici fraze cum au fost: <lumea s-a schimbat> și cuvinte ca <socialism>, <libertate>”³³. Mihai i-a declarat primului ministru: „Nu înțeleg să mă opun lucrurilor la care nu te poți opune. Văd ce este în jurul meu”, dar i-a precizat că nu ar vrea să trăiască în hoteluri ca fostul rege al Iugoslaviei, sau la Piramide, ca

³⁰ Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 245

³¹ Nicoleta Frank, *O înfrângere în victorie*, București, Editura Humanitas, 1992, p. 347

³² *O domnie întreruptă*, pp. 114 - 115

³³ *Ibidem*, p. 118

fostul împărat al Italiei, exilat în Egipt. Groza l-a asigurat că, după abdicare, Mihai își va păstra cetățenia română, castelele și averea. Cu același prilej, el i-a supus spre semnare decretul de numire a lui Emil Bodnăraș în funcția de ministru al Apărării Naționale, iar regele a spus: „Nici o rezervă, îl cunosc, e energic”³⁴. Prin acest act, PCR prelua conducerea armatei române, al cărei „cap” era, potrivit normelor constituționale, regele.

În ziua de 30 decembrie, Petru Groza, însoțit de Gheorghe Gheorghiu-Dej, s-au prezentat la palatul Elisabeta, unde i-au prezentat regelui actul de abdicare. Acesta a cerut 48 de ore pentru a-l studia, dar Groza a replicat: „Este imposibil. Poporul nostru așteaptă știrea abdicării. Dacă nu vom avea curând semnătura dv., se vor ivi neplăceri”³⁵. Mihai s-a retras într-o cameră alăturată, prilej cu care a constatat că legăturile telefonice erau tăiate, iar garda fusese schimbată cu militari aparținând Diviziei „Tudor Vladimirescu”. În aceste condiții, regele a semnat actul de abdicare, apoi l-a înmănat dr. Petru Groza. În lucrarea sa, Arthur Gould Lee avea să scrie că, după acest moment, „regele aștepta încordat ca ei să plece, prezența lor fiind deja prea mult. Dar Groza nu a putut rezista unui ultim impuls melodramatic. Îndreptându-se către regina-mamă, s-a bătut cu palma peste buzunarul lateral: <la pipăiți ce am aici>. Regina s-a dat înapoi, dar Groza, nestingherit, s-a întors către rege, care a văzut, când primul ministru a ridicat clapa buzunarului, patul unui [pistol] Browning automat. <N-am vrut să risc nimic, a zis Groza chicotind. Nu aveam de gând să vă las să îmi faceți ce i-ați făcut lui Antonescu>”³⁶.

În aceeași zi, Adunarea Deputaților a luat cunoștință de abdicarea lui Mihai I și a proclamat Republica Populară Română, act ce marca încheierea celor 80 de ani de regalitate în România.

Dintre cei patru regi, Mihai I a avut soarta cea mai ingrată: devenit rege la 6 ani, a fost detronat la 9 ani; a revenit la domnie când avea 19 ani și a abdicat la 26 de ani. Singurul act notabil de care și-a legat numele a fost cel de la 23 august 1944, dar valoarea lui este controversată. A avut ghinionul să fie rege în timpul unui dictator vivace (Ion Antonescu) și apoi al ocupației sovietice. În aceste condiții, nu s-a putut manifesta ca un autentic conducător, astfel că a intrat în istorie în postura de victimă a oamenilor și a vremurilor. A revenit în România după revoluția din decembrie 1989, oferindu-și serviciile în slujba țării sale, devenită republică, dar care l-a recunoscut ca o personalitate istorică.

³⁴ Arh. N. I. C., fond C.C. al PCR, colecția 103, dos. 486/1947, ff. 1-3

³⁵ Ioan Scurtu, *Mihai I*, p. 190

³⁶ Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 196